

Nr 26

Justitiekottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972: 98 upptagna förslag till lag om ändring i brottsbalken, m. m. (ang. svensk straffrätts tillämplighet i rummet, m. m.) jämte motion.

Propositionen

Genom en den 26 april 1972 dagtecknad proposition, 1972: 98, har Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att

dels antaga i propositionen framlagda förslag till

1) lag om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom,

2) lag om ändring i utlänningslagen (1954: 193),

3) lag om ändring i brottsbalken,

4) lag om ändring i lagen (1971: 965) om straff för trafikbrott som begåtts utomlands,

5) lag om ändring i lagen (1966: 78) om förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet,

6) lag om ändring i lagen (1966: 314) om kontinentalsockeln,

7) lag om ändring i lagen (1971: 176) om vissa internationella sanktioner,

dels godkänna den i Haag den 28 maj 1970 undertecknade europeiska konventionen om brottmålsdoms internationella rättsverkningar med förbehåll mot avdelning 1 i del III av konventionen, dels såvitt bestämmelserna i denna avdelning innebär hinder mot lagföring i Sverige för brott, för vilket det lindrigaste straff som är stadgat i svensk lag är fängelse i fyra år eller däröver, dels såvitt dessa bestämmelser innebär hinder mot verkställighet i Sverige av här i landet ådömd eller ålagd påföljd för brott, samt med förklaring enligt artiklarna 15.3, 19.2 och 64.3.

Riksdagen antog under vårsessionen (JuU 1972: 16, rskr 1972: 233) de under 1) och 2) angivna förslagen samt godkände den europeiska konventionen om brottmålsdoms internationella rättsverkningar med förbehåll mot avdelning 1 i del III av konventionen och med förklaring enligt artiklarna 15.3, 19.2 och 64.3. Behandlingen av övriga lagförslag uppsköts till höstsessionen.

I den del propositionen inte sakbehandlats av riksdagen innehåller den främst förslag till ändrade regler i brottsbalken för svensk straffrätts tillämplighet i fråga om brott som har begåtts utomlands. Bl. a. föreslås införandet av en allmän regel om krav på dubbel straffbarhet, vilket innebär att gärning begången utomlands med endast vissa angivna undantag måste vara straffbar också enligt gärningssortens lag för att kunna bestraffas i Sverige. Vidare föreslås att utländsk brottmålsdom i viss utsträckning skall vara hinder för ny rättegång här i landet om ansvar för samma gärning.

Motionen

I motionen 1972: 1706 av herrar Ernulf (fp) och Polstam (c) hemställs, att riksdagen avslår förslaget till ändring av 2 kap. 2 och 3 §§ brottsbalken till den del ett tillträde till 1970 års konvention inte nödvändiggör en ändring samt att vederbörande utskott utarbetar erforderlig lagtext.

Motionärerna befarar att kravet på dubbel straffbarhet skall medföra betydande praktiska svårigheter, som inte står i rimlig proportion till de principiella fördelar som möjligen kan vinnas. Erforderliga undersökningar om gärningssortens lag kan enligt motionärerna bli både tidsödande och i många fall osäkra, framför allt när det gäller länder med rättssystem av helt annan art än vårt. I motionen uttalas vidare, att det i vissa fall kan vara stötande att straffa en person enligt svensk strafflag för en gärning som var straffri enligt gärningssortens lag, särskilt om gärningsmannen länge bott i utlandet och anpassat sig efter rättsordningen där. Mot denna bakgrund föreslår motionärerna att nuvarande huvudprincip för svensk straffrätts tillämplighet bibehålls men att domstol skall få möjlighet att efter skälighetsprövning nedsätta eller efterge straff med hänsyn till rättsreglerna på gärningsorten.

Lagförslagen

De ovan under 3)—7) angivna, vid propositionen fogade lagförslagen är av följande lydelse:

Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom förordnas i fråga om brottsbalken
dels att 2 kap. 1—3 och 6 §§ skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i balken skall införas en ny paragraf, 2 kap. 5 a §, av nedan
 angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 KAP.

1 §

Den som begått brott här i riket dömes efter svensk lag och vid svensk domstol. Detsamma gäller, om det är ovisst var brott förövats men skäl finnes antaga att det är begånget inom riket.

För brott som begåtts här i riket dömes efter svensk lag och vid svensk domstol. Detsamma gäller, om det är ovisst var brott förövats men skäl finnes antaga att det är begånget inom riket.

2 §

Är brott begånget utom riket av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige, dömes efter svensk lag och vid svensk domstol.

Har annan utlänning utom riket begått brottslig gärning, vilken ej var fri från ansvar enligt lag som gällde på gärningsorten, dömes efter svensk lag och vid svensk domstol, om han efter brottets begående blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i riket eller om han är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare och finnes här, så ock eljest om han finnes i riket och å brottet enligt svensk lag kan följa fängelse i mer än sex månader.

För brott som begåtts utom riket dömes efter svensk lag och vid svensk domstol, om brottet begåtts

1. av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige,

2. av utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i riket eller som är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare och finnes här, eller

3. av annan utlänning som finnes här i riket och å brottet enligt svensk lag kan följa fängelse i mer än sex månader.

Första stycket gäller ej, om gärningen är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten eller om den begåtts inom område som ej tillhör någon stat och enligt svensk lag svårare straff än böter icke kan följa på gärningen.

I fall som avses i denna paragraf må ej ådömas påföljd som är att anse som strängare än det

Nuvarande lydelse

Utlänning, som utom riket begått brott, dömes även i annat fall än i 2 § sägs efter svensk lag och vid svensk domstol,

1. *om han förövat brottet å svenskt fartyg eller luftfartyg, så ock eljest om han var befälhavare eller tillhörde besättningen å sådant fartyg och begått brottet i tjänsten,*

2. *om han begått brottet å område där avdelning av krigsmakten befann sig, dock i fall han ej var krigsman allenast om avdelningen befann sig å området för annat ändamål än övning,*

3. *om brottet förövats mot Sverige, svensk medborgare eller svensk menighet, inrättning eller sammanslutning eller mot utlänning som hade hemvist i Sverige, eller*

4. *om brottet är kapning av luftfartyg eller folkrättsbrott.*

Föreslagen lydelse

svåraste straff som är stadgat för brottet enligt lagen på gärningsorten.

3 §¹

För brott som begåtts utom riket dömes även i annat fall än som avses i 2 § efter svensk lag och vid svensk domstol,

1. *om brottet förövats å svenskt fartyg eller luftfartyg, så ock eljest om det begåtts i tjänsten av befälhavaren eller någon som tillhörde besättningen å sådant fartyg,*

2. *om brottet begåtts av krigsman å område där avdelning av krigsmakten befann sig eller, om det begåtts av annan än krigsman å sådant område och avdelningen befann sig där för annat ändamål än övning,*

3. *om brottet förövats mot Sverige, svensk kommun eller annan menighet eller svensk allmän inrättning,*

4. *om brottet begåtts inom område som ej tillhör någon stat och förövats mot svensk medborgare, svensk sammanslutning eller enskild inrättning eller mot utlänning med hemvist i Sverige,*

5. *om brottet är kapning av luftfartyg eller folkrättsbrott, eller*

6. *om det lindrigaste straff som i svensk lag är stadgat för brottet är fängelse i fyra år eller däröver.*

5 a §

Har fråga om ansvar för gärning prövats genom lagakraftägande dom, meddelad i främmande stat där gärningen förövats eller i främmande stat som har tillträtt den europeiska konventionen den 28 maj 1970 om brottmålsdoms internationella rättsverkningar, må

¹ Senaste lydelse 1971: 188.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

den tilltalade ej här i riket lagföras för samma gärning,

1. om han har frikänts från ansvar,

2. om han har förklarats skyldig till brottet utan att påföljd har ådömts,

3. om ådömd påföljd har verkställts i sin helhet eller verkstäligheten pågår, eller

4. om ådömd påföljd har bortfallit enligt lagen i den främmande staten.

Första stycket gäller ej i fråga om brott som avses i 1 § eller 3 § 3, 5 eller 6, såvida ej lagföringen i den främmande staten har skett på begäran av svensk myndighet.

Har fråga om ansvar för gärning prövats genom dom meddelad i främmande stat och föreligger ej på grund av vad förut i denna paragraf sagts hinder mot lagföring, må åtal för gärningen väckas här i riket endast efter förordnande av Konungen eller den Konungen bemyndigat därtill.

6 §

Ej må, utan förordnande av Konungen eller den Konungen bemyndigat därtill, någon åtalas för gärning, för vilken han utom riket undergått straff eller annan ansvarspåföljd. Sker åtal här i riket, skall vid bestämmande av påföljd skälig hänsyn tagas till vad han undergått utom riket, och må därvid efter omständigheterna dömas till lindrigare straff än för gärningen är stadgat eller ock påföljd helt eftergivnas.

Dömes någon här i riket till ansvar för gärning för vilken han utom riket har ådömts påföljd, skall vid bestämmande av påföljd skälig hänsyn tagas till vad han undergått utom riket. Finnes böter eller fängelse böra ådömas och har han utom riket ådömts frihetsberövande påföljd, skall vad han undergått därav till fullo tillgodoräknas honom vid påföljdens bestämmande.

I fall som avses i första stycket må dömas till lindrigare straff än för gärningen är stadgat eller ock påföljd helt eftergivnas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1972.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1971: 965) om straff för trafikbrott som begåtts utomlands**

Härigenom förordnas, att 5 § lagen (1971: 965) om straff för trafikbrott som begåtts utomlands skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1972.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1966: 78) om förbud i vissa fall mot rundradio-sändning på öppna havet**

Härigenom förordnas, att 5 § lagen (1966: 78) om förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 §

Utlänning, som utom riket begått brott som avses i 1 eller 2 §, dömes, om han finnes här, efter denna lag och vid svensk domstol, även om 2 kap. 2 eller 3 § brottsbalken ej är tillämplig.

Den som utom riket begått brott som avses i 1 eller 2 § dömes, om han finnes här, efter denna lag och vid svensk domstol, även om 2 kap. 2 eller 3 § brottsbalken ej är tillämplig *och utan hinder av 2 kap. 5 a § första och andra styckena nämnda balk.*

Åtal mot svensk för brott som rör sändning, vilken ej är avsedd att mottagas eller kan mottagas i Sverige och ej heller orsakar menlig störning för radiotrafik här, eller åtal mot utlänning får även i annat fall än som anges i 2 kap. 5 § brottsbalken väckas endast efter förordnande av Konungen eller den Konungen bemyndigar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1972.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1966: 314) om kontinentalsockeln**

Härigenom förordnas, att 14 § lagen (1966: 314) om kontinentalsockeln skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

14 §

Utlänning, som utom riket begått brott som avses i 11 eller 13 §, dömes, om han finnes här, efter denna lag och vid svensk domstol, även om 2 kap. 2 eller 3 § brottsbalken ej är tillämplig.

Den som utom riket begått brott som avses i 11 eller 13 § dömes, om han finnes här, efter denna lag och vid svensk domstol, även om 2 kap. 2 eller 3 § brottsbalken ej är tillämplig *och utan hinder av 2 kap. 5 a § första och andra styckena nämnda balk.*

Åtal för brott som avses i 11 § första och tredje styckena får väckas endast efter förordnande av Konungen eller den Konungen bemyndigar.

Brott som avses i 13 § får åtalas av åklagare endast efter angivelse av målsägande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1972.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1971: 176) om vissa internationella sanktioner**

Härigenom förordnas, att 11 § lagen (1971: 176) om vissa internationella sanktioner skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

11 §

Den som bryter mot förbud som meddelats med stöd av 3—8 § dömes, om gärningen skett uppsåtligt, till böter eller fängelse i högst två år eller, om gärningen skett av grov oaktsamhet, till böter eller fängelse i högst sex månader. I ringa fall skall ej dömas till ansvar.

För anstiftan av eller medhjälp till gärning som avses i första stycket dömes ej till ansvar.

I den mån det påkallas med anledning av beslut eller rekommendation som avses i 1 § första stycket kan Konungen förordna att svensk medborgare, som utom riket begått brott som avses i denna paragraf, skall dömas efter denna lag och vid svensk dom-

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

*stol, även om 2 kap. 2 eller 3 §
brottsbalken ej är tillämplig och
utan hinder av 2 kap. 5 a § första
och andra styckena nämnda balk.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1972.

Utskottet

I detta betänkande behandlas förslag till ändringar i 2 kap. brottsbalken och till följdändringar i annan lagstiftning vilka upptagits i den från vårsessionen delvis uppskjutna propositionen 1972:98 samt en i anledning av propositionen väckt motion. Propositionen i övrigt, bl. a. såvitt avser fråga om godkännande av den i Haag den 28 maj 1970 undertecknade europeiska konventionen om brottmålsdoms internationella rättsverkningar, var föremål för riksdagens bedömning under vårsessionen.

De nu ifrågavarande lagförslagen, som främst syftar till en begränsning av den svenska jurisdiktionsrätten i brottmål, berör huvudsakligen reglerna om svensk strafflags tillämplighet i rummet och om rättsverkan i Sverige av utländsk brottmålsdom. Nu gällande bestämmelser i dessa hänseenden finns i 2 kap. brottsbalken.

För närvarande har svensk domstol behörighet att pröva samtliga i Sverige begångna brott. I detta avseende föreslås ingen ändring. I fråga om brott som har begåtts utomlands omfattar den svenska straffrättsliga kompetensen till en början brott som har begåtts av svensk medborgare eller utlänning med hemvist i Sverige. Även brott begånget utomlands av annan utlänning kan under vissa omständigheter höra under svensk jurisdiktion. Var gärningen inte fri från ansvar enligt lag som gällde på gärningsorten, döms utlänningen sålunda efter svensk lag och vid svensk domstol, om han efter brottet har blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i landet, om han är medborgare i annat nordiskt land och finns här eller om på brottet kan följa fängelse i mer än sex månader och han finns här. I vissa specialfall omfattas brott begånget utomlands av utlänning utan hemvist i Sverige av den svenska behörigheten oberoende av om gärningen var straffbar enligt gärningsortens lag. Det gäller bl. a. om brottet har förövats ombord på svenskt fartyg eller luftfartyg eller på område där avdelning av krigsmakten befann sig, om brottet har förövats mot svenskt intresse eller om brottet är kapning av luftfartyg eller folkrättsbrott.

Den svenska straffrättsliga behörigheten begränsas i viss utsträckning av krav på särskild åtalsprövning. Brott som har förövats utom riket

får i princip åtalas endast efter förordnande av Kungl. Maj:t eller den Kungl. Maj:t har bemyndigat att ge åtalsförordnande. Riksåklagaren har fått sådant bemyndigande för vissa kategorier av brott. Vid den särskilda åtalsprövningen kan beaktas bl. a. huruvida gärningen var straffbar på gärningsorten. I vissa fall krävs inte särskilt åtalsförordnande. Detta gäller bl. a. om brottet har begåtts i nordiskt land, på svenskt fartyg eller av svensk eller annan nordisk medborgare mot svenskt intresse.

Beträffande verkan av utländsk brottmålsdom gäller i princip att den svenska straffrättsliga behörigheten inte inskränks i de fall då fråga om ansvar för gärningen redan har prövats av utländsk domstol. Utländsk brottmålsdom har sålunda i allmänhet endast den rättsverkan att det fordras särskilt förordnande för att väcka åtal här i landet, om den misstänkte har dömts för samma gärning utomlands och på grund av domen har avtjänat straff eller annan ansvarspåföljd utom riket. Väcks åtal, skall domstolen vid bestämmande av påföljd ta skälighänsyn till påföljd som den åtalade har undergått utomlands. Visst undantag från dessa regler har gjorts i nordiska verkställighetslagen beträffande brottmålsdom som har meddelats i annat nordiskt land.

Den i propositionen föreslagna ändringen i 2 kap. 2 § brottsbalken innebär att för svensk strafflags tillämplighet på brott utomlands införs en huvudregel om krav på dubbel straffbarhet, vilket medför att gärning som är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten undantas från den svenska jurisdiktionsrätten. Enligt stadgandets avfattning måste även gärningsortens regler om preskription beaktas. Svensk strafflag skall inte heller vara tillämplig, om gärningen begåtts inom område som inte tillhör någon stat och brottet enligt svensk lag är ett rent bötesbrott. Som en följd av huvudregeln om krav på dubbel straffbarhet föreslås i paragrafens tredje stycke en regel, enligt vilken domstol vid lagföring för brott som begåtts utom riket har att ta hänsyn till gärningsortens lag även på det sättet att ett i denna föreskrivet straffmaximum skall respekteras vid bestämmande av påföljd.

Enligt den föreslagna lydelsen av 2 kap. 3 § brottsbalken upptar lagrummet i sex punkter vissa specialfall som oberoende av innehållet i lagen på gärningsorten faller under svensk straffrättslig jurisdiktion. Från kravet på dubbel straffbarhet undantas sålunda bl. a. brott som förövats mot Sverige, svensk kommun eller annan menighet eller svensk allmän inrättning (svenskt offentligt intresse). Beträffande brott mot svensk medborgare, svensk sammanslutning eller enskild inrättning eller mot utlänning med hemvist i Sverige (svenskt enskilt intresse) föreslås den begränsningen i straffskyddet vid utomlands begångna gärningar, att de skall falla under svensk jurisdiktion endast om de begås inom område som ej tillhör någon stat. Kapning av luftfartyg och folk-

rättsbrott skall alltid vara underkastade svensk straffrättslig behörighet. I sjätte punkten föreslås en ny regel som innebär att den svenska jurisdiktionsrätten kommer att omfatta varje brott, för vilket enligt svensk lag inte är stadgat lindrigare straff än fängelse i fyra år, oavsett var och av vem brottet förövats. Härunder faller bl. a. sådana brott som mord, dråp, människorov, grovt rån och grov mordbrand.

Beträffande verkan av utländsk brottmålsdom föreslås i 2 kap. 5 a § en ny reglering i anslutning till bestämmelser i brottmålsdomskonventionen. Enligt lagrummet skall en utländsk brottmålsdom, som meddelats i konventionsstat eller i stat där brottet begicks, i särskilt angivna fall utgöra hinder för ny lagföring här i riket beträffande samma gärning. Så föreslås bli fallet om den tilltalade frikänts, om han förklarats skyldig till brottet utan att påföljd ådömts, om ådömd påföljd verkställts eller verkställighet pågår eller om ådömd påföljd bortfallit enligt lagen i den främmande staten. Från dessa nya regler föreslås emellertid undantag beträffande brott som begåtts här i riket och brott mot svenskt offentligt intresse. Inte heller skall angiven verkan tillkomma dom, som avser kapning av luftfartyg eller folkrättsbrott eller brott för vilket inte är stadgat lindrigare straff än fängelse i fyra år.

I 2 kap. 6 § föreslås i direkt anslutning till bestämmelser i brottmålsdomskonventionen regler om att när någon här i landet döms till ansvar för gärning, för vilken han undergått påföljd utomlands, hänsyn skall tas till vad han sålunda utstått och att i vissa fall avräkning skall ske för sålunda undergången påföljd.

I den i anledning av propositionen väckta motionen 1972: 1706 framställs yrkande av innebörd att nuvarande huvudprincip för svensk straffrätts tillämplighet skall bibehållas. Till stöd härför åberopar motionärerna bl. a. att ett accepterande av principen om dubbel straffbarhet kan befaras medföra betydande praktiska svårigheter.

Utskottet finner till en början anledning framhålla att kraven på ett ökat internationellt hänsynstagande till de interna straffrättsliga regleringarna i olika stater växer i ett skede då det internationella samarbetet på straffrättens och kriminalpolitikens område får allt större omfattning och allt fastare former. Redan detta förhållande motiverar en omprövning av den svenska straffrättsliga kompetensen, som vid en internationell jämförelse framstår som anmärkningsvärt vidsträckt.

Ett uttryck för ökat internationellt hänsynstagande av angivet slag är de i brottmålsdomskonventionen upptagna reglerna om hinder för en stat att i angivna fall lagföra en person för en gärning för vilken han tidigare dömts i annan konventionsstat. De i anslutning till konventionen föreslagna nya reglerna i 2 kap. 5 a § brottsbalken om brottmålsdoms internationella rättsverkan innebär som framgår av redogörelsen ovan att utländsk brottmålsdom tillerkänns större rättsverkan än f. n. Enligt ut-

skottets mening möter det inte några principiella betänkligheter att begränsa omfattningen av svensk domstols jurisdiktion på sätt som följer av dessa regler.

Åtskilliga skäl talar också för en sådan begränsning av den svenska jurisdiktionsrätten som följer av en allmän regel om krav på dubbel straffbarhet, enligt vilken i rättstillämpningen hänsyn måste tas till gärningslandets lagstiftning vid avgörande av frågan om en gärning som begåtts utomlands kan bestraffas i Sverige. Visserligen kan det göras gällande att bestämmelserna om särskild åtalsprövning medger att tillbörlig hänsyn kan tas till den straffrättsliga regleringen på gärningsorten. Häremot kan dock invändas att det får anses principiellt mindre tillfredsställande att frågan om en gärnings straffbarhet kan avgöras först genom diskretionär prövning i varje särskilt fall; det kan naturligen inte undvikas att en dylik ordning leder till viss rättsosäkerhet.

En annan rent principiell synpunkt som kan anläggas på frågan om införandet av en huvudregel om krav på dubbel straffbarhet är att de nuvarande reglerna om svensk strafflags tillämplighet utomlands låter sig mindre väl förena med den i anslutning till konventionen föreslagna regleringen av utländsk brottmåldoms rättsverkan. Om man från svensk sida respekterar en frikännande utländsk dom även när frikännandet har skett på grund av att gärningen inte var straffbar på gärningsorten, kan — som departementschefen uttalar — den svenska strafflagstiftningen inte samtidigt innehålla regler enligt vilka åtal kan väckas för samma gärning om ansvarsfrågan ännu inte prövats i utlandet. Acceptorar man den föreslagna regleringen beträffande utländsk brottmåldoms rättsverkan, bör man alltså ändra brottsbalkens stadganden om svensk straffrättslig kompetens på motsvarande sätt.

Vid sidan av dessa skäl av principiell natur talar andra omständigheter för en begränsning av den nuvarande svenska straffrättsliga kompetensen. En nackdel med långtgående behörighetsregler, vilka inte begränsas av hänsyn till gärningsortens lag, finner utskottet sålunda ligga däri att åtal för brott utomlands kan drabba svenska medborgare synnerligen ojämnt, eftersom det ofta kan vara en tillfällighet om det blir känt för svenska myndigheter att en svensk förövat en gärning som är strafffri på gärningsorten men straffbar enligt svensk lag. Skiljaktig behandling kan också föranledas av olikheter i det utredningstekniska bistånd som skilda länder kan lämna Sverige i fråga om förfaranden som är straffria på gärningsorten. En annan mindre tilltalande konsekvens av våra nuvarande vidsträckta regler är att en svensk medborgare med hemvist i främmande stat, för vilken det kan vara naturligt att leva efter sitt nya hemlands lag, vid tillfälligt besök i Sverige kan åtalas för ett förfarande som är straffritt i hemvistlandet. Olägenheterna i angivet avseende ökas i takt med den tilltagande internationella rörligheten.

A andra sidan har i lagstiftningsärendet från skilda håll yppats olika

betänkligheter av närmast praktisk natur mot den föreslagna begränsningen av den svenska jurisdiktionsrätten. I den i anledning av propositionen väckta motionen uttalas sålunda farhågor för att kravet på dubbel straffbarhet skall medföra betydande praktiska svårigheter bl. a. i det hänseendet att erforderliga undersökningar om gärningssortens lag kan bli tidsödande och leda till osäkra resultat. Andra invändningar har tagit sikte på den föreslagna regleringen i 3 § av de fall då svensk straffrättslig behörighet skall föreligga oberoende av innehållet i lagen på gärningsorten. Härvid har särskilt påpekats den inskränkning i skyddet av svenskt enskilt intresse utomlands som förslaget innebär. Bl. a. har anförts att det kan tänkas fall då mot svenskt enskilt intresse riktade gärningar måste lämnas obeivrade i Sverige eftersom gärningslandets lagstiftning inte straffbelagt dylika förfaranden. Det gäller t. ex. vid brottet egenmäktighet med barn och andra övergrepp mot person, industriellt spionage och narkotikabrott. Samtidigt har kritik riktats mot förslaget att den svenska straffrättsliga behörigheten skall omfatta varje brott för vilket enligt svensk lag inte är stadgat lindrigare straff än fyra år, oavsett var och av vem brottet förövats. I motionen uttalas att det i vissa fall, särskilt om gärningsmannen länge bott i ett främmande land och anpassat sig efter rättsordningen där, kan vara stötande att utdöma straff för en gärning som var straffri enligt gärningssortens lag.

Betydelsen av sådana olägenheter, som enligt vad ovan angivits kan följa av den föreslagna begränsningen av den svenska straffrättsliga behörigheten, bör enligt utskottets mening inte överdrivas. Det internationella samarbetet på straffrättens område har under senare år intensifierats och lett till en bättre internationell harmonisering av straffbestämmelserna. De brott som riktar sig mot svensk medborgare eller annat svenskt intresse utomlands torde sålunda oftast vara straffbara även på gärningsorten. Det kan i sammanhanget framhållas att den danska strafflagen sedan länge innehåller en reglering motsvarande den för svenskt vidkommande nu föreslagna ordningen samt att erfarenheterna från Danmark uppgivits visa att några större olägenheter inte är förbundna med ett sådant system. Genom 1971 års lagstiftning rörande straff för trafikbrott som begåtts utomlands har Sverige f. ö. redan infört en regel om krav på dubbel straffbarhet inom trafikrättens område. Vad beträffar farhågorna för att det föreslagna undantaget från principen om dubbel straffbarhet i fråga om gärningar, för vilka gäller ett straffminimum på fyra års fängelse, skulle medföra en alltför vidsträckt straffrättslig kompetens vill utskottet endast erinra om att åtalsprövning alltså skall äga rum.

Sammanfattningsvis vill utskottet uttala att olägenheter av mer eller mindre allvarlig art synes kunna följa både med nuvarande vidsträckt straffrättslig kompetens och med den mer begränsade behörigheten enligt föreliggande förslag. Det ligger i sakens natur att varje reglering

av hithörande spörsmål innebär nackdelar av viss omfattning. Förhållandet belyses av de betänkligheter i skilda riktningar som yppats under ärendets behandling. Vid en avvägning av skälen för och emot den i propositionen föreslagna ordningen fäster utskottet avgörande vikt vid den principiella fördel med förslaget som ligger i att enligt detta gränserna för den svenska jurisdiktionsrätten i betydligt större utsträckning än för närvarande är angivna direkt i lag och i att utrymmet för diskretionär åtalsprövning följaktligen är mer inskränkt. Dessa omständigheter jämte övriga i det föregående angivna skäl för en begränsning av den svenska straffrättsliga kompetensen leder utskottet till uppfattningen att riksdagen bör biträda det föreliggande förslaget.

I enlighet med det anförda tillstyrker utskottet bifall till de i propositionen framlagda förslagen till ändringar i 2 kap. 2 och 3 §§ brottsbalken samt avstyrker bifall till motionen 1972: 1706.

I övrigt föranleder de i betänkandet behandlade lagförslagen icke någon erinran eller annat yttrande från utskottets sida än att tidpunkten för lagstiftningens ikraftträdande, vilken i propositionen föreslagits till den 1 juli 1972, bör bestämmas till den 1 juli 1973.

I samband med att ärendet uppsköts till höstsessionen med 1972 års riksdag beslöts vissa ändringar i fråga om det förbehåll som bör göras vid ratifikation av brottmålsdomskonventionen. Utskottet uttalade i anslutning därtill att en omprövning beträffande förbehållets räckvidd torde bli aktuell vid ärendets fortsatta behandling. Utskottets i det föregående redovisade ställningstagande till nu aktuella lagförslag innebär att förbehållet vid ratifikationen — som ännu ej ägt rum — kan ges den begränsade räckvidd som föreslagits i propositionen. Såvitt avser frågan om förklaring enligt vissa artiklar i konventionen erfordras inget ändrat ställningstagande från riksdagens sida.

Under hänvisning till det anförda hemställer utskottet

- A. att riksdagen med avslag på motionen 1972: 1706 antager 2 kap. 2 och 3 §§ i det genom propositionen 1972: 98 framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken;
- B. att riksdagen antager förslaget till lag om ändring i brottsbalken i övrigt utom såvitt avser ikraftträdandebestämmelsen;
- C. att riksdagen för sin del antager förslaget till lag om ändring i lagen (1971: 965) om straff för trafikbrott som begåtts utomlands med följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Härigenom förordnas, att 5 § lagen (1971: 965) om straff för trafikbrott som begåtts utomlands skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1972.

Utskottets förslag

Härigenom förordnas, att 5 § lagen (1971: 965) om straff för trafikbrott som begåtts utomlands skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1973.

D. att riksdagen antager förslagen till

- 1) lag om ändring i lagen (1966: 78) om förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet,
 - 2) lag om ändring i lagen (1966: 314) om kontinentalsockeln,
 - 3) lag om ändring i lagen (1971: 176) om vissa internationella sanktioner,
- samtliga utom såvitt avser ikraftträdandebestämmelserna;

E. att riksdagen för sin del antager en ikraftträdandebestämmelse för förslaget till lag om ändring i brottsbalken och för ettvar av de under punkten D i hemställan upptagna lagförslagen med följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:*Kungl. Maj:ts förslag*

Denna lag träder i kraft den
1 juli 1972.

Utskottets förslag

Denna lag träder i kraft den
1 juli 1973.

F. att riksdagen — med ändring av ställningstagandet den 29 maj 1972 såvitt gäller förbehåll mot avdelning 1 i del III av den europeiska konventionen om brottmålsdoms internationella rättsverkan — uttalar att vid Sveriges tillträde till konventionen förbehåll görs mot avdelning 1 i del III i konventionen, dels såvitt bestämmelserna i denna avdelning innebär hinder mot lagföring i Sverige för brott, för vilket det lindrigaste straff som är stadgat i svensk lag är fängelse i fyra år eller däröver, dels såvitt dessa bestämmelser innebär hinder mot verkställighet i Sverige av här i landet ådömd eller ålagd påföljd för brott, samt att förklaring avges enligt artiklarna 15.3, 19.2 och 64.3.

Stockholm den 21 november 1972

På justitieutskottets vägnar
ASTRID KRISTENSSON

Närvarande: fru Kristensson (m), fröken Bergegren (s), herrar Ernulf (fp), Larfors (s), Johansson i Växjö (c), Jönsson i Malmö (s), Westberg i Ljusdal (fp), Nygren (s), Polstam (c), fru Hjelm-Wallén (s), herrar Schött (m), Måbrink (vpk), fru Bergander (s), herrar Fransson (c) och Alf Pettersson i Malmö (s).

Reservation

av fru Kristensson (m), herrar Ernulf (fp), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c), Schött (m) och Fransson (c), som anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 12 med orden "Betydelsen av" och slutar på s. 13 med orden "juli 1973" bort ha följande lydelse:

Utskottet fäster för sin del särskild vikt vid den inskränkning i skyddet av svenskt enskilt intresse utomlands som kan följa av det föreslagna kravet på dubbel straffbarhet. I fråga om svenska medborgare som länge bott i ett främmande land och anpassat sig efter rättsordningen där, kan det helt visst vara naturligt att ett förfarande som är straffritt i det landet inte föranleder lagföring och straff i vårt land. Beträffande vissa brott, framför allt om de begås av svenska medborgare på tillfälligt besök i annat land, kan ett motsatt betraktelsesätt framstå som det enda acceptabla. Det gäller t. ex. narkotikahandlingen som, även om den numera i betydande omfattning bekämpas på internationell basis, alltjämt i många länder är kriminaliserad i endast ringa eller ingen utsträckning. Detsamma gäller våldshandlingar eller förföljelser på grund av ras, religion eller politisk uppfattning. Att svenska medborgare vid besök i annat land ostraffat skall kunna begå sådan brottslighet synes svårt att acceptera. I vissa fall kan det också framstå som otillfredsställande att inte kunna beivra brott av svenskar som mera stadigvarande uppehåller sig utomlands. Exempel härpå utgör industriellt spionage eller annan trolöshet mot ett enskilt svenskt företag utomlands som begås av en anställd i företaget. I dylika fall blir för övrigt avsaknaden av svensk straffrättslig behörighet särskilt anmärkningsvärd, eftersom enligt förslaget lagliga hinder inte torde föreligga att i vårt land beivra t. ex. förskingring inom svensk offentlig verksamhet utomlands. Också i fråga om utländska medborgare kan ett bortfall av straffansvaret få stötande konsekvenser från svensk synpunkt. Det gäller bl. a. övergrepp mot eller egenmäktighet med barn. Som exempel kan tänkas att en här i landet bosatt utländsk man, som har ett barn i äktenskap med en svensk kvinna, under tillfälligt besök i sitt hemland skiljer modern från vårdnaden om barnet genom att egenmäktigt överlämna det att fostras av sina anförvanter och därefter återvänder till Sverige. Om faderns förfarande med barnet är straffritt på gärningsorten, blir det enligt de föreslagna ändringarna oangripeligt här i straffrättsligt hänseende, trots att han också i fortsättningen har hemvist här.

Invändningar av angivet slag har enligt utskottets mening inte den tyngd att de — i ett skede då det internationella samarbetet på straffrättens område intensifierats i syfte att nå en bättre internationell harmonisering av straffbestämmelserna — bör hindra att med den svenska straffrätten införlivas en huvudregel om krav på dubbel straffbarhet

för lagföring i Sverige av utomlands begångna brott. Utskottet anser emellertid att möjligheterna att undvika eller mildra konsekvenser av ovan angivet slag bör ytterligare övervägas. Syftet torde väsentligen kunna nås genom justeringar i och tillägg till de i propositionen föreslagna stadgandena i brottsbalken. Övervägandena bör göras i Kungl. Maj:ts kansli. Med hänsyn till den korta tid som i lagstiftningsärendet stått till buds för remissbehandling och till den tidsnöd under vilken flertalet remissvar på grund härav avgivits bör prövningen föregås av ett kompletterande remissförfarande, vid vilket även instanser med särskilda erfarenheter rörande industriell, administrativ och annan verksamhet utomlands bör beredas tillfälle att avge yttranden. I sammanhanget torde även det i motionen uppmärksammade spørsmålet angående sättet att i brottmål — genom utrikesdepartementet eller på annat sätt — inhämta upplysningar rörande innehållet i gällande utländsk lagstiftning böra övervägas.

De förslag till lagstiftning som de av utskottet förordade övervägandena kan föranleda bör föreläggas riksdagen i sådan tid att de kan träda i kraft samtidigt med lagstiftningen i övrigt.

I enlighet med det anförda tillstyrker utskottet bifall till de i propositionen framlagda lagförslagen men förordar — i anledning av motionen 1972: 1706 — att frågan om svensk straffrätts tillämpning på utomlands begångna brott blir föremål för förnyade överväganden inom Kungl. Maj:ts kansli samt att förslag till lagstiftning i anledning därav föreläggs 1973 års vårriksdag. I avvaktan därpå bör tidpunkten för ikraftträdandet av nu föreliggande lagförslag bestämmas till den 1 juli 1973.

dels att utskottets hemställan under A bort ha följande lydelse:

A. att riksdagen i anledning av propositionen 1972: 98 och motionen 1972: 1706

dels antager 2 kap. 2 och 3 §§ i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken,

dels ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om förnyade överväganden och förslag till lagstiftning i fråga om svensk straffrätts tillämpning på utomlands begångna brott.